

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1941 ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ
ΤΗΣ 15^{ης} ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1942

Κύριοι Ἐταῖροι,

Τὸ ἐτήσιον μνημόσυνον τῶν ἐκλιπόντων συνεργατῶν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος 1941, ἔτος δεινοῦ κλυδωνισμοῦ τοῦ ἔθνους, περιλαμβάνει πλείονα ὀνόματα διαπρεπῶν ἀνδρῶν ἔν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τῶν ὁποίων τὴν ἀπώλειαν βαθέως αἰσθανόμεθα, ὑμνοῦντες δὲ τὴν ἐξαίρετον αὐτῶν δρασιν προβάλλομεν εἰς τοὺς ἐπιζῶντας τὸ παράδειγμα τοῦ βίου ἐκείνων πρὸς μίμησιν καὶ ἐνίσχυσιν.

Ὁ Ἀρθοῦρος Evans διὰ τῶν πολωνύμων αὐτοῦ ἀνασκαφικῶν ἀνακαλύψεων ἐν Κρήτῃ κατέστησε τὸ ὄνομα αὐτοῦ περιβόητον οὐχὶ μόνον ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ τῶν εἰδικῶν, ἀλλὰ ἀνὰ σύμπαντα τὸν κόσμον, ὅπου τὸ ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν διαφέρον δικαίως θεωρεῖται ὡς τὸ βάθρον παντὸς ὑπερέτερου πολιτισμοῦ.

Ἐὰν τὸ δαιμόνιον καὶ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Ἑρρίκου Schliemann ἀπεκάλυψαν εἰς τὸν κόσμον τὸν θαυμαστὸν κόσμον τῶν Μυκηναίων, ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ὁ ὅλος ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περιγραφό-

μενος πολιτισμὸς ἐθεωρεῖτο κατὰ μέγιστον μέρος ὡς πλάσμα, ἢ ἀκάματος καὶ μεθοδικὴ ἐργασία τοῦ Ἀρθούρου Evans, διαρκέσασα ἐπὶ μίαν περίπτου τεσσαρακονταετίαν, συνεπλήρωσε κατὰ τρόπον καταπλήσσοντα τὴν εἰκόνα τῆς προϊστορικῆς ἐν Ἑλλάδι περιόδου διὰ τῆς ἀνακαλύψεως πληθώρας μνημείων μεγάλου πολιτισμοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ ὄνομα ἀρρήκτως συνδέεται μετὰ τῆς Κρήτης ὡς φωτεινῆς ἐστίας παγκοσμίου πρὸς τὴν τότε οἰκουμένην σημασίας.

Αἱ ἐν Κρήτῃ ἔρευναι τοῦ Evans καὶ ἰδίᾳ ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐν Κνωσῷ Μινωικοῦ ἀνακτόρου ὡς καὶ ἡ ἀξία τούτου ἐπιστημονικῆ δημοσίευσίς ἐν πολυτίμῳ ἔργῳ, τοῦ ὁποίου ἡ σημασία εἶναι μόνιμος, ὤθησαν τὴν περὶ τῆς προϊστορικῆς Κρήτης γνῶσιν ἡμῶν μέχρι τῶν μέσων περιπτου τῆς 4^{ης} π. Χ. χιλιετηρίδος καὶ ἀπετέλεσαν ἀνεκτίμητον ἀπόκτημα τῆς ἐπιστήμης, ὀφειλόμενον ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Evans καὶ εἰς τὴν συνεργασίαν τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ ἐπιτελείου, τοῦ ὁποίου αὐτὸς κατηύθυνε τὰς μελέτας.

Πρὸς τὴν Κνωσὸν εἶχε στρέψει τὰ βλέμματα αὐτοῦ πρότερον καὶ ὁ Schliemann, ἀλλ' εἰς τὸν Evans ἐπεφύλαξεν ἡ Τύχη τὴν δόξαν τοῦ μεγάλου τούτου ἐγχειρήματος. Προσελθὼν δὲ εἰς τὸ ἔργον ὁ Evans ἀρτίως ἐπιστημονικῶς ὄπλισμένος καὶ πρὸς τούτοις ἐφωδιασμένος διὰ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἀύξηθείσης πείρας καὶ γνώσεως τῶν Ἑλληνικῶν προϊστορικῶν ζητημάτων, ἀπέδειξε διὰ τε τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἀνασκαφῆς καὶ διὰ τῆς ἐρμηνείας τῶν ἀρχαιολογικῶν εὗρημάτων ὅτι ἡ εὐνοια τῆς Τύχης πρὸς αὐτόν, ὑπῆρξε καὶ διὰ τὴν ἐπιστήμην μέγα κέρδος.

Δὲν ἦτο δὲ ὁ Evans πρωτόπειρος ἀρχαιολόγος ἀναλαμβάνων τὸ μέγα ἔργον τῆς Κρητικῆς ἐρεῦνης, ἀλλ' ἤδη ἐσχηματισμένος ἐπιστήμων εὐστόχως ἀσχολούμενος καὶ περὶ τὴν νομισματικὴν καὶ περὶ τὴν ἱστορίαν καὶ περὶ τὴν ἄλλην κλασσικὴν ἀρχαιολογίαν, διὰ πολλαπλῶν δὲ περιηγήσεων γνωρίσας χώρας τοῦ ἀρχαίου κλασσικοῦ κόσμου καὶ δὴ τὴν Βαλκανικὴν. Ἀλλὰ ἡ Κρήτη ὑπῆρξε τὸ λίκνον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἢ δὲ μακροβιότης του ἐμήκυνε καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ἔργον καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτόν, ὅπως συντελέσῃ τὸ

μνημειῶδες σύγγραμμα περὶ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ καὶ τοῦ Μινωικοῦ πολιτισμοῦ, ἄξιον ἐπιστέγασμα μεγάλου ἔργου μεγάλου ἐπιστήμονος.

Ὁ καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας Hans Dragendorff συνέδεσε πολλαπλῶς τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ζωὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὡς συνεργάτης τοῦ Hiller von Gärtringen ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Θήρας καὶ ὡς Πρόεδρος τοῦ ἐν Βερολίνῳ Ἀρχαιολογικοῦ Καθιδρύματος εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἀφιερῶσιν τὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας. Θεμελιώδης παραμένει πάντοτε ἡ ἐμβριθεστάτη αὐτοῦ πραγματεία περὶ τῶν Θηραϊκῶν ἀγγείων καὶ περὶ τῶν μεταγενεστέρων Ῥωμαϊκῶν ἀγγείων τοῦ ῥυθμοῦ τῆς terra sigillata, δι' ὧν κατηυθύνθη ἡ προσοχὴ αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχαιολογίαν, ἣτις καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς ζωῆς αὐτοῦ περίοδον συνεκέντρωσε τὴν ἐπιστημονικὴν του προσοχὴν διὰ τῆς ἐν τῇ ἐπιτροπῇ τοῦ Limes συνεργασίας.

Εὐγνωμόνως δὲ ἀναμνησκόμεθα κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τοῦ μνημοσύνου ἀποχαιρετισμοῦ ὅτι τὴν περὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἀσχολίαν τοῦ ἀνδρὸς ἐπλασιῶνε καὶ εὐγενεστάτη ἀγάπη πρὸς τὴν νέαν ἡμῶν Πατρίδα.

Ὁ Ἰωσήφ Strzygowski, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης, εἶχεν ἀποκτήσει παγκόσμιον φήμην διὰ τὰς ῥηξικελεύθους αὐτοῦ ἐρεῦνας ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Βυζαντινῆς τέχνης καὶ διὰ τὴν νέαν ὄθησιν πρὸς εὐρύτεραν θεμελίωσιν τῆς μελέτης αὐτῆς. Τοῦτο δὲ κατώρθωσεν ὁ ἐπιφανὴς Βυζαντινολόγος διὰ τῆς προσαγωγῆς πληθώρας νέων μνημείων, τὰ ὁποῖα ἐγνώρισεν εἰς τὴν σπουδὴν διὰ τῆς ἐπισκέψεως πλειόνων χωρῶν τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς. Καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία καὶ ἡ Ἀρμενία καὶ αἱ Ἰρανικαὶ χῶραι παρέσχον εἰς τὸν Στρυγκόφσκη τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσῃ καὶ ἐκδώσῃ εἰς ὀγκῶδεις τόμους τὰ μνημεῖα τῶν χωρῶν τούτων καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ νὰ παρουσιάσῃ ταῦτα ὑπὸ

τὸ πόρισμα τῆς ἱστορικῆς βυζαντινολογικῆς ἐρεῦνης. Καὶ ἂν δὲν συμφωνῇ τις πάντοτε πρὸς τὰ τολμηρὰ συμπεράσματα τοῦ ἀνδρὸς ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τῶν χωρῶν τούτων πρὸς τὴν Βυζαντινὴν τέχνην καὶ τὸν σχηματισμὸν ταύτης διὰ τῆς συμβολῆς ἐκείνων, εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Strzygowski ὑπῆρξεν ἔξοχος προοιδιαστής τῆς ἐρεῦνης τῶν Βυζαντινῶν μνημείων τέχνης καὶ ἐτόνισεν ὅλως ἰδιαιτέρως τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὸν σχηματισμὸν ὠρισμένων περιοχῶν τῆς Βυζαντινῆς τέχνης ἀποσπᾶσας τοὺς ἐρευνητὰς ἀπὸ τῆς ἀποκλειστικῆς προσηλώσεως εἰς τὸν Δυτικὸν καλλιτεχνικὸν κόσμον.

Τὸ περιοδικὸν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς περιέλαβεν ἐν τῷ τόμῳ τοῦ 1902 ὥραιάν τοῦ Strzygowski πραγματείαν περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Καισαριανῆς κατὰ μετάφρασιν Σπυρ. Λάμπρου.

Τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Strzygowski ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς Βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας ἀποτελεῖ σημαντικώτατον σταθμὸν, ὅστις θὰ παραμείνῃ πάντοτε συνδεδεμένος μετὰ τοῦ ὀνόματος ἐκείνου.

Ἡ Κόμισσα Λουίζα de Riencourt θὰ ἀνακαλῇ πάντοτε παρ' ἡμῖν τὴν ἀνάμνησιν ἐξόχου γυναικός, ἡ ὁποία ἠγάπησε τὴν Ἑλλάδα ὡς ἰδίαν αὐτῆς πατρίδα καὶ ἀφωσιώθη εἰς πᾶσαν τῆς χώρας ταύτης ὑπόθεσιν μετὰ παραδειγματικῆς εὐκρινείας καὶ θερμότητος, ἀξίας καὶ τῆς εὐγενοῦς αὐτῆς οἰκογενείας καὶ τῶν μεγάλων παραδόσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐταίρων ἀπωλέσαμεν τὸν ἐπιφανέστατον γλωσσολόγον ἐπίτιμον Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Γεώργιον Χατζιδάκιν, τοῦ ὁποίου αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐρευναι καὶ ἡ ἴδρυσις τῆς νεοελληνικῆς γλωσσολογίας ἔφερον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνδόξως πέραν τῶν ὁρίων τῆς πατρίδος ἡμῶν. Ἡ μακρὰ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν καρποφόρος διδασκαλία τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι ἐμόρφωσε πλείονας γενεὰς Ἑλλήνων φιλόλογων, ἡ δὲ ἴδρυσις τοῦ νῦν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἀθηνῶν ἐργαζομένου ἀρχείου τοῦ

Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπέστεψε τὴν ὄλην ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν τοῦ ἀνδρὸς δι' ἔργου τιμῶντος τὴν Ἑλληνικὴν γλωσσικὴν ἐπιστήμην καὶ διαπιστοῦντος τὴν βαθεῖαν ἐκείνου ἐπίδρασιν πρὸς σχηματισμὸν Νέας Ἑλληνικῆς γλωσσολογικῆς σχολῆς. Τὰ Ἀκαδημεικὰ αὐτοῦ ἀναγνώσματα, αἱ Γλωσσικαὶ ἔρευναι, τὰ Μεσαιωνικὰ καὶ νέα Ἑλληνικά, ἡ γερμανιστὶ ἐκδοθεῖσα Εἰσαγωγή εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν γραμματικὴν, ἡ περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων ἐμβριθῆς αὐτοῦ πραγματεία, ἡ ἀποδείξασα ἀκλονήτως τὸ θέμα αὐτῆς, εἶναι μόνιμα κτήματα τῆς ἐπιστήμης καὶ πολύτιμοι τίτλοι τῆς χώρας ἡμῶν.

Εἶθε τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνδρὸς νὰ χρησιμεύῃ πάντοτε ὡς ἔναυσμα τῆς ἐπιστημονικῆς φιλοτιμίας τῶν νεωτέρων φιλολογικῶν γενεῶν.

Εἰς τὴν χορείαν τῶν διακεκριμένων ἰατροφιλοσόφων ἀνήκει καὶ ὁ ὑπὸ τῆς ἐνοδίας μοίρας ἀφαρπαγείς δότιμος Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Κωνσταντῖνος Μέρμηγκας, ἀνὴρ οὐχὶ μόνον βαθείας ἱατρικῆς, ἀλλὰ καὶ πολυμερεστάτης ἄλλης μορφώσεως, φιλοσοφικῆς τε καὶ φιλολογικῆς, ἀφιερῶσας τὸν βίον αὐτοῦ εἰς τε τὴν εὐστοχὸν ἄσκησιν τῆς χειρουργικῆς καὶ εἰς τὴν ὑψηλότεραν θεραπείαν τῆς διανοίας ὡς καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος.

Ὁ ἐπίτιμος Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου Ματθαῖος Χατζάκος ὑπῆρξε νομικὴ κορυφὴ καὶ ὑπέροχος δικαστικὴ προσωπικότης, τῆς ὁποίας τὸ κύρος παρέμεινεν ἀκέραιον καὶ ἀδιάσειστον μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ, βίου, ὅστις δύναται νὰ προβληθῇ ὡς πρότυπον εἰς πάντα δικαστικὸν καὶ φιλόνομον πολίτην.

Εἰς τὴν αὐτὴν χορείαν ἀνήκει καὶ ὁ ἄλλοτε Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος Χρῆστος Π. Οἰκονόμος ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν πολλαπλῶς ὑπηρετήσας τὴν πατρίδα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων.

Διακεκριμένος ἀνὴρ ὑπῆρξε καὶ ὁ Μιχαὴλ Οἰκονόμου, ἄλλοτε Πρόεδρος τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος, πολυτιμοτάτας παρασχὼν ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἠλεκτρολογίαν τῆς πατρίδος.

Προώρως ἀπωλέσθη καὶ ὁ μετὰ περισσῆς στοργῆς παρακολου-

θήσας πάντοτε τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν καὶ πᾶν καθ' ὅλου ἐκπαιδευτικὸν ζήτημα γνωστὸς πολιτευτῆς Ἀλέξανδρος Παχνός.

Ὁ θάνατος ἀφήρσεν ἀφ' ἡμῶν καὶ τὸν γνωστὸν ιστοριοδίφην καὶ ἄλλοτε γυμνασιάρχην Τρύφωνα Εὐαγγελίδην, ὅστις ἀκαταπονήτως ἠρεύνησε τὸν ιστορικὸν Ἑλληνικὸν ἀγρόν, ἐπεστέγασε δὲ τελευταῖον τὸ ὄλον αὐτοῦ ἔργον διὰ τοῦ διτόμου συγγράμματος «Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας» (ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι Καποδιστρίου) 1936, ἔργου ὠφελιμιωτάτου διὰ τὴν ἐπιμελῆ συναγωγὴν πλείστων σχετικῶν εἰδήσεων, πολλῶν δὲ τέως ἀγνώστων κατακειμένων εἰς διάφορα ἀρχεῖα.

Τὸ ἔργον εἶναι νῦν μάλιστα πολύτιμον διὰ τὴν γνῶσιν τῆς εὐρείας διαδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἀνὰ πάσας τὰς χώρας τῆς Βαλκανικῆς, ἢ ὅποια τὴν ἀφύπνισιν αὐτῆς ὀφείλει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν φῶς! Ἡ ἱστορία δὲ αὕτη εἶναι διδακτικὴ καὶ διὰ πάντας ἐκείνους, οἵτινες θὰ εἶχον τὴν διάθεσιν νὰ διαγράψωσιν ὀλοκλήρους περιοχὰς Ἑλληνικωτάτας ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπαραγράπτου κληρονομίας.

Ὁ Ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων Μιχαὴλ Πιτιδῆς προῶως καὶ αὐτὸς ὑπέκυψεν εἰς ἀπηνῆ νόσον, ἧτις ἀνέκοψεν τὴν ὑπηρεσιακὴν του δρασίαν ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀργολίδος, Κορινθίας καὶ Ἀρκαδίας.

Μετὰ μακρὰν νόσον ἀπέθανε κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ὁ εὐγενῆς καὶ ἀγαθὸς πρεσβύτης καὶ ἀφωσιωμένος φίλος τοῦ ἔργου ἡμῶν Δημήτριος Πετροκόκκινος.

Μετὰ μεγάλης λύπης ἐστερήθη ἡ Ἑταιρεία καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῆς Ταμίου Βασιλείου Ἡλιοπούλου, ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ὅστις νέος ἀκόμη ὑπέκυψεν εἰς ἀδυσώπητον νόσον.

Τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1941 ὑπῆρξε διὰ τε τὴν δυσχέρειαν τῆς κινήσεως καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς ἐξευρέσεως καταλλήλων ἐργατῶν εἰς ὠρισμένας περιοχὰς, κατ' ἀνάγκην περιορισμένον, ἐγένοντο ὅμως ὀπωσδήποτε ἐργασίαι ἐνδια-

φέρουσαι, οὕτω δὲ δὲν διεκόπη τὸ νῆμα τῆς δράσεως τοῦ ἰδρύματος, μολονότι αἱ δαπάναι ἦσαν, θὰ εἶναι δὲ πιθανώτατα καὶ ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι, ἠϋξημέναι διὰ τὰς γενικὰς συνθήκας τῆς χώρας.

1. Ἐν Σαλαμῖνι παρὰ τὸ χωρίον Μοῦλκι ὁ Ἐπιμελητὴς Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Δημ. Πάλλας ἠρεύνησε Χριστιανικὰ ἐρείπια ἐκκλησίας τιμωμένης, ὡς φέρει ἡ παράδοσις, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Ὑπὸ πυκνὴν βλάστησιν σχίνων διεφαίνετο πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς μέρος τῆς ἀψίδος καὶ ἰστάμενοι δύο κίονες. Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπεκάλυψε μικρὸν ναῦδριον ἐν σχήματι ἐλευθέρου σταυροῦ, τοῦ ὁποίου τὴν δεξιὰν κεραίαν καταλαμβάνει πλάγιον κλίτος συνεχιζόμενον πρὸς Δ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον μῆκος τῆς ἐκκλησίας.

Ἡ ἡμικυκλικὴ ἀψὶς ἐφάπτεται τῶν ἐγκαρσίων κεραίων τοῦ σταυροῦ, τὸ δὲ πλάγιον κλίτος συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ κυρίου κλίτους διὰ διβήλου, ἔχοντος ἀέναντι αὐτοῦ κατὰ τὸν μεσημβρινὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίας θύραν εἰσόδου. Ἄλλη εἴσοδος εὐρίσκεται κατὰ τὸ μέσον τοῦ δυτικοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησίας. Τὸ μῆκος τῆς μικρᾶς ταύτης ἐκκλησίας εἶναι 6^μ,20, τὸ δὲ πλάτος 7^μ,35.

Κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τοῦ δυτικοῦ τοίχου καὶ εἰς ἀπόστασιν 1^μ,30 ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς αὐτοῦ γωνίας εὐρέθη ἐντετειχισμένη παραστάς λιθίνη, πλ. 0^μ,55, ἐξέχουσα δὲ περὶ τὰ 0^μ,35, ἣτις ἐχρησίμευεν, ὅπως ὑποβαστάζῃ ἀντερειαματικὸν τόξον, τοῦ ὁποίου τὸ ἄλλο πέρασ ἐστηρίζετο, πιθανῶς, ἐπὶ κίονος, ἐφαπτομένου τοῦ τοίχου.

Τοῦ ἐκκλησιδίου τούτου διακρίνει ὁ ἀνασκάψας δύο περιόδους. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ μορφήν ὑπῆρχε μόνον τὸ σταυρικὸν διάγραμμα ἄνευ τοῦ μεσημβρινοῦ πλαγίου κλίτους. Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον κατεδαφισθείσης τῆς δεξιᾶς κεραίας τοῦ σταυροῦ, προσετέθη τὸ δεξιὸν κλίτος καὶ κατεσκευάσθη τὸ δίλοβον ἄνοιγμα, ἐπεξετάθη δὲ καὶ ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος κατὰ 0^μ,60 πρὸς Α καὶ μεταξύ τοῦ πλαγίου κλίτους καὶ τοῦ κεντρικοῦ παρενεβλήθη τοῖχος (πάχ. 0,80), ἀπολήγων εἰς παραστάδα, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἄρχεται τὸ δίλο-

βον ἄνοιγμα (πλάτους 1^μ,40), στενότερον τοῦ πλάτους τῆς ἀπέναντι κεραίας τοῦ σταυροῦ.

Τὸ δάπεδον τῆς ἐκκλησίας εὐρέθῃ κατεστραμμένον, μόνον δὲ ἐν τῷ ἱερῷ διετηρήθη κατάστρομα διὰ πλίνθων ὀπτῶν. Τρία ἰωνικὰ κιονόκρανα εὐρέθῃσαν ἐν τῷ δαπέδῳ ἐπεστρωμένα, ἐν κατὰ τὸ κέντρον τῆς ἀψίδος, ἄλλο κατὰ τὴν ὠραίαν πύλην καὶ τὸ τρίτον παρὰ τὴν παραστάδα τοῦ ἐνισχυτικοῦ τόξου. Ὡσαύτως ἄλλο ἀρχαῖον μάρμαρον ἐχρησιμοποιήθη ἀντὶ κατωφλίου τῆς δυτικῆς θύρας. Καὶ τὸ δάπεδον τῆς ἀψίδος ὑπέστη ἀνύψωσιν ἐν γενομένη διασκευῇ. Κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἐπιχώσεως ταύτης εὐρέθῃσαν ἕξ τορνήσια, διὰ τῶν ὁποίων χρονολογεῖται εἰς τὸν 13^{ον} αἰῶνα καὶ ἡ ἀνύψωσις τοῦ δαπέδου καὶ ἡ εἰς τὴν διασκευὴν ταύτην ἀντιστοιχοῦσα δευτέρα τοιχογράφησις τῆς ἀψίδος. Εἶναι πιθανώτατον ὅτι ἡ μετασκευὴ αὕτη συνδέεται πρὸς τὴν προσθήκην τοῦ πλαγίου κλίτους τοῦ ναυδρίου.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἀνεκαλύφθησαν πλείονες τάφοι, ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἔξω κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν εἶναι σύγχρονοι πρὸς τὴν πρώτην περίοδον τοῦ ναῖσκου πρὸς ταφὴν τῶν κτητόρων καὶ ὡς ὀστοφυλάκιον. Τρίτος τάφος εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας περιεῖχε μικρὸν ὀρειγάλκινον σταυρὸν κλειόμενον διὰ θηλυκατῆρος καὶ προωρισμένον πρὸς φύλαξιν περιάπτου.

Ἐν τῷ τοῦ ἐκκλησιδίου εὐρέθῃσαν ἕξ τάφοι διαφόρων διαστάσεων καὶ κατασκευῆς, ἄνευ δέ τινος κτερίσματος.

Τὰ εὐρεθέντα γλυπτὰ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ παλαιοχριστιανικὰ ἐν δευτέρῃ χρήσει. Αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας μαρμαρίνων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν εὐρέθῃσαν μόνον τεμάχια τῶν μικρῶν πεσσῶν τοῦ τέμπλου καὶ τεμάχια πωρίνων ὑαλοστασίων καὶ γεισίποδος, εἰς πώρινος σταυρός, πιθανῶς τοῦ τρούλλου. Τὰ τεμάχια τοῦ τέμπλου ἀνήκουσιν εἰς τὰς δύο περιόδους τοῦ ναυδρίου.

Ἐν τῇ δημοσιευθησομένῃ ἐκθέσει τοῦ ἀνασκάψαντος ὑπάρχει λεπτομερεστέρα περιγραφὴ πάντων τῶν εἰρημένων τεμαχίων.

Πάντα τὰ κινητὰ εὐρήματα συνεκεντρώθησαν καὶ ἀπετέθησαν εἰς τινα εὐγενῶς παραχωρηθεῖσαν αἴθουσαν τοῦ Κοινοτικοῦ Κατα-

στήματος Σαλαμίνας. συνετάχθη δὲ τούτων καὶ κατάλογος ὑπὸ τοῦ κ. Πάλλα.

Ἐάν, ὅπως εἶναι πιθανόν, κατὰ τὸν τύπον τοῦτον ἦτο ἡ μεσαιωνικὴ Σαλαμίς, τότε ἡ μικρὰ αὕτη ἀνασκαφικὴ ἀπαρχὴ δύναται συνεχίζομένη νὰ ἀποδώσῃ πλείονα τεκμήρια τῆς γνώμης τοῦ ἀνασκάψαντος περὶ τῆς σημασίας τοῦ τόπου καὶ νὰ διαπιστώσῃ σαφέστερον τὴν ἔκτασιν τῆς μεσαιωνικῆς ταύτης πόλεως, ἣτις ἐπὶ τινα χρόνον ἀπετέλει καὶ ἐπισκοπήν.

2. Παρὰ τὸ Ἀὐλωνάριον τῆς Εὐβοίας ἐγένοντο ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι διὰ τῆς Ἐπιμελητηρίας ἀρχαιοτήτων Δ^{δος} Ἰωάννας Κωνσταντίνου καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Ἰωάννου Τραυλοῦ.

Ἡ ἔρευνα αὕτη ἐν θέσει Ἰτέα προεκλήθη ἐκ τῆς ἀθρόας παρουσίας ἀρχαίων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἐν τινι ἰδιωτικῷ κτήματι, κατέστη δὲ αὕτη ἐπείγουσα ἔνεκα τῆς προϊούσης καταστροφῆς τῶν ἀρχαίων λειψάνων, ἡ ὁποία διεπιστώθη κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος, διὰ τοῦτο δὲ ἐπεξετάθη ἡ σκαφὴ καὶ εἰς γειτονικὰ κτήματα.

Πολλὰ τῶν ἀνευρεθέντων ἀρχαίων δὲν ἦσαν κατὰ χώραν, ἀλλ' εἶχον μετακομισθῆ ἄλλοθεν, ἐν τῷ κτήματι ὁμως Κουτσοῦκου ἀνεκαλύφθη εὐρὺ τετράγωνον διαμέρισμα ἑξωτερικῶν διαστάσεων $10,20 \times 12,65$.

Ἡ ἐπίχωσις κατὰ μὲν τὸ ἀνώτερον στρώμα εἶναι τετραγαμμένη μέχρι βάθους $1^{\mu},40$, ἀπὸ τοῦ σημείου ὁμως τούτου μέχρι βάθους $2^{\mu},30$ ἐντὸς τῆς ἀμμώδους ἐπιχώσεως εὐρέθησαν τεμάχια μελαμβαφῶν ἀγγείων τῆς γεωμετρικῆς περιόδου καὶ τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Βαθύτερον ὑπάρχει στερεὸν ἔδαφος. Οἱ τοῖχοι τοῦ οἰκοδομήματος περιέχουσι παντοῖον ὕλικὸν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων ἧτοι ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἐκ πώρου καὶ ἐκ μαρμάρου, ὡς συνδετικὴ δὲ ὕλη ἐχρησιμοποιήθη παχύτατον κονίαμα ἀσβέστου. Ἐπειδὴ δὲ παρόμοιον ὕλικὸν καὶ δὴ τεμάχια τῶν αὐτῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν εὐρέθησαν ἐγκατεσπαρμένα εἰς διάφορα κτήματα, εἶναι προφανές ὅτι ὅλον τὸ ὕλικὸν τοῦτο προέρχεται ἐκ συγκροτήματος κτισμάτων κτισθέντων κατὰ τὸν 6^{ον} π. Χ. αἰῶνα. Οἱ οἰκοδομηθέντες διὰ τῶν

ἀρχαίων ἀρχιτ. μελῶν καὶ λίθων νεώτεροι τοῖχοι ὡς καὶ τὸ ἀποκαλυφθὲν τετράγωνον οἰκοδόμημα εἰκάζεται ὅτι ἐγένετο κατὰ τὸν 5^{ον} ἢ 6^{ον} μετὰ Χρ. αἰῶνα, ὅτε πιθανῶς ἀνηγέρθη ἐνταῦθα παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ μετὰ προσκτισμάτων, τῶν ὁποίων λείψανα εἶναι οἱ ἀνευρεθέντες τοῖχοι. Τοῦτο δὲ ἐνισχύει ἡ πληροφορία τῶν ἐπιχωρίων ὅτι ἐσφίζοντο ἐρείπια ἐκκλησίας ἐν τῷ ἐκεῖ ἀμπελῶνι τοῦ Εὐαγγέλου Σταμούλη.

Τὰ ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, περὶ τὰ 70, ἀνήκουσιν εἰς ἓνα τοῦλάχιστον ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν ναὸν καὶ διάφορα ἄλλα οἰκοδομήματα, τῶν χρόνων ἀπὸ τοῦ 4^{ου} π. Χ. μέχρι τοῦ 2^{ου} μ. Χ. αἰῶνος, ὀφείλουσι δὲ τὰ ἄλλα αὐτῶν λείψανα νὰ ἀναζητηθῶσιν ἐν τῇ γειτονικῇ περιοχῇ.

Τὰ διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη περιγράφονται λεπτομερῶς ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν ἀνασκαφάντων, εἶναι δὲ πάντα πολύτιμοι ἐνδείξεις περὶ τῶν ἀναζητητέων ἀρχαίων οἰκοδομημάτων καὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν.

Δευτέρα ἔρευνα ἐγένετο ἐπὶ τοῦ λόφου Παλαιοκαστρὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ Αὐλωναρίου, ὅπου ὁ Ulrich εἶχεν εἰκάσει τὴν ἀρχαίαν Οἰχαλίαν. Καὶ τὸ μὲν τεῖχος τὸ σφρζόμενον ἐπὶ Ulrich καὶ ἐπὶ τινὰ χρόνον μετέπειτα μέχρι τοῦ 1902, δὲν διατηρεῖται πλέον σήμερον εἰς τὴν αὐτὴν καλὴν κατάστασιν, θυσιασθὲν εἰς τὰς οἰκοδομικὰς ἀνάγκας τῶν περιοίκων. Ἄλλ' ἢ ὅλη διαμόρφωσις τοῦ Παλαιοκαστριοῦ καθιστᾷ πιθανωτάτην τὴν ἐκεῖ τοποθέτησιν τῆς αἰπεινῆς καὶ ὑψηλοῦ Οἰχαλίας.

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ λόφου ἐγένοντο δύο ἐντομαὶ ἐντὸς τύμβου τεχνητοῦ, ὅπου ἄλλοτε εἶχον τυχαίως εὐρεθῆ περὶ τὰ 150 ἀγγεῖα συσσωρευμένα.

Κατὰ τὴν νέαν ἔρευναν ἀνευρέθη ἐπιπολῆς πάλιν σωρεῖα τεμαχίων ἀγγείων μετὰ μέλανος γανώματος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λαβαὶ καὶ βάσεις κυλίκων, ἀλλὰ καὶ τεμάχια ῥαβδωτῶν ἀγγείων ἀναγομένων πάντων πιθανώτατα εἰς τὴν Ἑλληνιστικὴν περιόδον

ἴσως δὲ καὶ εἰς τὸν 4^{ον} π. Χ. αἰῶνα. Ἐκ τῆς ἐνδείξεως ταύτης ἐκφράζεται ἡ εἰκασία περὶ ὑπάρξεως ἀκμάζοντος ἱεροῦ ἐκεῖ που ἀπὸ τοῦ 4^{ον} τοῦλάχιστον π. Χ. αἰῶνος.

Ἄλλ' αἱ δύο τάφροι, αἱ σκαφεῖσαι ἐντὸς τοῦ τύμβου εἰσχωρήσασαι εἰς βάθος 3 μέτρων ἐντὸς τοῦ τύμβου διεπίστωσαν τὴν ὑπαρξιν τεμαχίων ὄψιανου καὶ χειροποιήτων προϊστορικῶν ἀγγείων ἰδίᾳ ἐν τῷ ἀδιαταράκτῳ στρώματι βαθύτερον τοῦ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μέτρου ἀπὸ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ τύμβου. Εὐρέθησαν ὡσαύτως καὶ τινα τεμάχια ἀγγείων μετὰ γανώματος ἐρυθροῦ ἀνήκοντα κατὰ τὴν ἀνασκάπτουσαν εἰς τὴν πρωτοελλαδικὴν περιόδον.

Πάντα ταῦτα εἶναι σημαντικὴ ἔνδειξις περὶ τοῦ τόπου καὶ καλὸς οἰωνὸς περὶ τῆς μελλούσης ἐκεῖ ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης, ἣτις εἶναι πιθανὸν νὰ διδάξῃ πολλὰ περὶ τῆς προϊστορικῆς Οἰχαλίας, καὶ νὰ κυρώσῃ τὴν εἰκασίαν τοῦ Ulrich.

Καθ' ὅλου δέ, ὡς καὶ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων τυχαίων εὐρημάτων ἐμφαίνεται, ὀλόκληρος ἡ περὶ τὸ Αὐλώνιον χωρὰ εἶναι ἐκδήλως ἀρχαιολογικὴ, μακροτάτης δὲ διαρκείας ἥτοι ἀπὸ τῶν πρώτων Ἑλλαδικῶν χρόνων μέχρι τοῦ 12^{ου} καὶ 13^{ου} μ. Χ. αἰῶνος, ἐπιβάλλεται ἄρα ἡ συστηματικὴ ἐξερεύνησις τοῦ τόπου.

3. Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐξηκολούθησαν αἱ ἐρευναι ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας διὰ τοῦ κ. Μαρίνου Καλλιγᾶ, ὅστις ἀπὸ τινων ἐτῶν ἀφωσιώθη εἰς τὴν διευκρίνησιν πολλῶν ζητημάτων συνδεομένων μετὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἱστορίας τοῦ περιψύστου τούτου Βυζαντινοῦ μνημείου.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ ἔνεκα τοῦ γενομένου βομβαρδισμοῦ προελθοῦσα πτώσις τοῦ κονιάματος τῆς προόψεως τοῦ ναοῦ προεκάλεσε τὴν διάνοξιν κλεισθειῶν διὰ τοίχου ὑπὸ τῶν Τούρκων θυρῶν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἄλλης νεωτέρας Τουρκικῆς τοιχοποιίας, οὕτω δὲ ἀπεκαλύφθησαν πλείονες ἐνδιαφέρουσαι Βυζαντιναὶ τοιχογραφίαι, ὑπολείπονται δὲ καὶ ἄλλαι πρὸς ἀποκάλυψιν.

Κατὰ τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ καὶ ἐν τῇ προεκτάσει τοῦ προπερύου ἀνευρεθέντος τοίχου ἀπεκαλύφθη ἡ συνέχεια τοῦ τοίχου

ἐκείνου παρὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ προαυλίου εἰς μῆκος 13 μ. Ὁ τοῖχος οὗτος εἶχε πύλην, τῆς ὁποίας διεσώθη τὸ μαρμάρινον κατώφλιον καὶ κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν μικρὸν τμήμα ὀρθομαρμαρώσεως. Ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων τμημάτων μαρμαρίνου περιζώματος, βαίνοντος ἐπὶ ἀκοσμήτου ψηφιδωτοῦ δαπέδου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, διαπιστοῦται τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἀρχαίου προαυλίου, κείμενον 1^μ,50 χαμηλότερον τοῦ σημερινοῦ. Ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπομακρυνθῆ ἢ νεωτέρα αὕτη ἐπίχωσις καὶ νὰ ἀποκατασταθῆ ἢ ἀρχικὴ μορφή τῆς στέγης τοῦ γυναικωνίου, τότε θὰ ἀνεδεικνύετο ῥαδινώτερος ὁ περίφημος οὗτος ναός. Ὑπολείπεται ἀκόμη νὰ ἀνασκαφῆ καὶ τὸ κεντρικὸν τμήμα τοῦ τοίχου, ὅπου θὰ εὑρεθῆ πιθανῶς καὶ ἡ κεντρικὴ πύλη. Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον εὑρέθη ἡ βάσις παραστάδος καὶ μέρος τοῦ πλακοστρώτου δαπέδου, ἐνδείξεις τῆς μεγάλης ἐπιμελείας, μεθ' ἧς εἶχε διαμορφωθῆ ὁ περὶ τὸν ναὸν χώρος.

Αἱ ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ Τουρκικοῦ κονιάματος ἀποκαλυφθεῖσαι δύο πύλαι τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, εἶχον ἀποφραχθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀφαιρεθείσης δὲ τῆς τοιχοποιίας ταύτης εὑρέθη τὸ κοῖλον αὐτῶν ἔχον καλῶς διατηρουμένας τοιχογραφίας. Τῆς Τουρκικῆς ἀποφράξεως διακρίνονται δύο περίοδοι, τῶν ὁποίων ἡ πρώτη συμπίπτει, πιθανῶς, πρὸς τοὺς χρόνους τῆς παραδόσεως τοῦ ναοῦ εἰς τὴν μουσουλμανικὴν λατρείαν, ἡ δὲ δευτέρα ἀνήκει εἰς τὰς ἐπισκευὰς τοῦ 1907. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τοιχογραφίαι φθάνουσι μέχρι τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς δυτ. πλευρᾶς καθίσταται πιθανὴ ἢ εἰκασία ὅτι ὁ ναὸς εἶχε κατὰ μῆκος τῆς δυτ. πλευρᾶς προστώον, τὸ ὅποιον κατὰ τὰς Τουρκικὰς μεταρρυθμίσεις ἀντικατεστάθη διὰ νεωτέρου. Τὸ Βυζαντινὸν προστώον ἦτο πάντως χαμηλότερον συμφώνως πρὸς τὸ κατώφλιον τῶν πυλῶν. Ἡ εἰκονογράφησις τοῦ κοίλου τῶν πυλῶν ἄρχεται ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ἄνω τόξου καὶ κατέρχεται ἀντιθέτως πρὸς τὰ πλάγια τοῦ κοίλου. Κατὰ τὸ ἀνώτερον τμήμα αἱ εἰκόνες διατάσσονται κατὰ ζεύγη ὁσίων, παριστανομένων κατ' ἐνώπιον, κατὰ δὲ τὸ κατώτερον τμήμα ὑπάρχουσι δίσκοι ἢ μετάλλια καὶ ἐντὸς αὐτῶν ἐπὶ κυανοῦ ἐδάφους προτομαὶ ἁγίων.

Καὶ τὴν μὲν δεξιὰν πύλην κοσμοῦσι ἀνδρικοὶ μορφαί, τὴν δὲ ἀριστερὰν γυναικεῖαι.

Ἡ μέχρι τοῦδε ἐξέτασις τάσσει τὰς εἰκόνας ταύτας εἰς δύο περιόδους. Ἡ πρώτη περίοδος περιλαμβάνει τὰς ἐντὸς τοῦ τόξου ὀρθογωνίους εἰκόνας καὶ ἀνήκει, πιθανῶς, εἰς τὸ τέλος τοῦ 12^{ου} αἰῶνος, ἡ δὲ δευτέρα περίοδος περιλαμβάνει τὰς κυκλοτερεῖς καὶ εἶναι κατὰ ἕνα, πιθανῶς, αἰῶνα νεωτέρα.

Ἄλλαι ἔρευναι ἐγένοντο ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ναοῦ καὶ διεπιστώθη ὅτι ἡ στέγη τοῦ γυναικωνίτου ἦτο ἐπικλινῆς καὶ χαμηλότερα τῆς σημερινῆς, ὅτι δέ, διὰ τοῦτο, καὶ τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ τοίχου, τὸ ἔχον δίλοβα καὶ τρίλοβα παράθυρα, εἶναι προσθήκη μεταγενεστέρων Βυζαντινῶν χρόνων. Καὶ δι' ἄλλων παρατηρήσεων συνάγονται πολύτιμα συμπεράσματα περὶ διαφορῶν οἰκοδομικῶν περιόδων καὶ προσθηκῶν τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ὡς καὶ Τουρκικῶν μεταρρυθμίσεων, σαφῶς διακρινομένων καὶ ἐκ τοῦ οἰκοδομικοῦ τρόπου καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς ἀπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ σχεδίου. Ἡ συνέχεια τῶν ἐπιμόνων τούτων ἐρευνῶν καὶ παρατηρήσεων θὰ παράσχη ἀσφαλῶς πληρεστέραν εἰκόνα τοῦ πραγματικοῦ σχεδίου τῶν Βυζαντινῶν χρόνων.

Παρατηρήσεις γενόμεναι ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἄ. Ξυγγοπούλου ἐπὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ τῆς κόγχης τῆς ἀψίδος ἀπεκάλυψαν ὅτι ὁ σημερινὸς Χριστός, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς Παναγίας, ἔχει ἀντικαταστήσει παλαιότερον, τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη τῶν μηρῶν καὶ τῶν ποδῶν διακρίνονται καλῶς μεταξὺ τῶν γονάτων τῆς Παναγίας καὶ ἀποδεικνύουσιν αὐτὸν καθήμενον πλαγίως. Ἡ μεταρρυθμίσις αὕτη φαίνεται ὅτι ἐγένετο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ψηφοθετήσεως τοῦ τρούλλου καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν τεχνιτῶν.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ὡσαύτως ἔτος ὁ κ. Καλλιγᾶς ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἰκριωμάτων κάτωθεν τοῦ τρούλλου ἠδυνήθη νὰ λάβῃ λεπτομερεῖς φωτογραφίας τῶν ψηφιδωτῶν τῆς Ἀναλήψεως τοῦ τρούλλου ἐκ τοῦ πλησίον καὶ νὰ καταμετρήσῃ τοῦτον ἀκριβῶς, νὰ μελετήσῃ δὲ ἐν ἀνέσει τὴν τεχνικὴν κατασκευὴν τοῦ ψηφιδωτοῦ.

Οὕτω διὰ τῆς πλήρους ὑπομονῆς βαθμιαίας ταύτης ἐρεύνης καὶ μελέτης τῶν λεπτομερειῶν τοῦ σημαντικωτάτου τούτου μνημείου τῆς Βυζαντινῆς τέχνης ἀπαρτίζεται κατὰ μικρὸν ἢ πλήρης εἰκὼν τῆς οἰκοδομικῆς τούτου ἱστορίας καὶ παρασκευάζεται ἀνταξία τοῦ κειμηλίου δημοσίευσις.

4. Ἐν Πάτραις ἐγένοντο διὰ τοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Ἰω. Μηλιάδου ἔρευναι ἐντὸς ἀρχαίων φρεάτων, ἐπιβεβλημένοι ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐν ἔτει 1911 κατὰ τὴν θεμελίωσιν οἰκίας καὶ ἐντὸς τῶν χωμάτων ἀρχαίου φρέατος εἶχεν εὑρεθῆ τεμάχιον ἀσπίδος φερούσης ἀνάγλυφον παράστασιν ἀμαξονομαχίας καὶ ἐχούσης κατὰ τὸν ὀμφαλὸν αὐτῆς Γοργόνειον. Τὸ τεμάχιον τοῦτο κατατεθὲν εἰς τὸ Μουσεῖον Πατρῶν ὑπὸ τοῦ φυλάξαντος αὐτὸ ἀρχιτέκτονος κ. Δ. Ἀνδρεοπούλου τῷ 1937 προσηρομόσθη ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ κ. Μηλιάδου εἰς τὸ πρὸ πεντηκονταετίας περίπου εὑρεθὲν ἐν Πάτραις καὶ οὐχὶ μακρὰν τοῦ τόπου τῆς εὑρέσεως τῆς ἀσπίδος ἀγαλμάτιον Ἀθηνᾶς, ἀντίγραφον τῆς Ἀθηνᾶς Παρθένου τοῦ Φειδίου. Ἦτο ἄρα προφανὴς ἡ σημασία τοῦ τεμαχίου τῆς ἀσπίδος καὶ εὐλογος ὁ ἀρχαιολογικὸς πόθος πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἄλλων τεμαχίων ταύτης.

Καὶ ὁ Καθηγητὴς κ. Hans Schrader, εἰδικῶς περὶ τοῦ Φειδίου ἀσχολούμενος καὶ ποθὼν νὰ ἴδῃ μετὰ πάντων ἡμῶν συμπληρουμένην τὴν Φειδιακὴν ἀσπίδα προσεφέρθη νὰ ἐνισχύσῃ καὶ οἰκονομικῶς τὴν ἔρευναν, ἀλλ' ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἐνόμισε καθήκον αὐτῆς ὅπως ἀναλάβῃ αὐτὴ τὴν δαπάνην καὶ διευκολύνη τὴν μελέτην τοῦ τε Ἑλληνος Ἐφόρου καὶ παντὸς ἐρευνητοῦ τῶν Φειδιακῶν ἔργων, μάλιστα δὲ τοῦ κ. Schrader.

Παρὰ τὴν δυσχέρειαν, τὴν ὁποίαν ἔρευναι φρεάτων δι' εἰδικῶν τεχνιτῶν μάλιστα κατὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν παρουσιάζουσιν ἀπὸ ἀπόψεως δαπάνης καὶ ἐξευρέσεως καταλλήλων προσώπων, διεξήχθη μετ' ἐπιμονῆς καὶ πολλῆς προσοχῆς ἢ ἐξερεύνησις δύο ἀρχαίων φρεάτων, γειτνιαζόντων πρὸς τὸν τόπον τῆς εὑρέσεως τοῦ ἀγάλματος καὶ πρὸς τὸ φρέαρ τῆς εὑρέσεως τοῦ τεμαχίου τῆς ἀσπί-

δος, ἀναγομένων δὲ εἰς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους.

Ἄτυχως πλὴν τινων εὐτελῶν ἀγγείων πηλίνων τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ θραυσμάτων ἄλλων ὁμοίων ὡς καὶ τεμαχίων χαλκῶν ἀγγείων, δὲν ἀνευρέθη ἄλλο τεμάχιον τῆς ἀσπίδος.

Ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ θὰ συνεχισθῆ ἡ ἔρευνα ἐντὸς ἄλλων τινῶν φρεάτων ἀπώτερον κειμένων.

5. Ἐν Σικυῶνι ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι τῆς Ἑταιρείας διὰ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ὀρλάνδου.

Λόγῳ τῶν ὑφισταμένων περιστάσεων τῆς χώρας ἡ ἔκτασις τῆς ἐρέυνης ἦτο περιορισμένη, περιέλαβε δὲ αὕτη τὴν μερικὴν ἀναστήλωσιν καὶ ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν τοῦ ἀποκαλυφθέντος βουλευτηρίου ὡς καὶ τὴν ἀνακάλυψιν ψηφιδωτοῦ δαπέδου ἐν τῇ πεδιάδι.

Ἡ ἀναστήλωσις τῶν ὀρθοστατῶν τοῦ βουλευτηρίου καὶ ἡ μελέτη τῶν σφριζομένων μερῶν αὐτοῦ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν παρατηρήσεων περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν αὐτοῦ λεπτομερειῶν, τὰς ὁποίας διεξοδικῶς περιγράφει ὁ ἀνασκάψας ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ. Τὸ οἰκοδόμημα εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ τοῦ ἐγγωρίου ἐρυθροποῦ πώρου, σφίζονται δὲ αὐτοῦ ἡ εὐθυνηγρία, ἡ κρηπίς ἐκ δύο στρώσεων, ἡ σειρὰ τῶν ὀρθοστατῶν καὶ μέρος τῶν ἐπ' αὐτῶν πλίνθων. Παρατηρήθη ἡ χρῆσις πειμόρφων συνδέσμων καὶ χρῆσις ἐγχαράκτων συνδυασμῶν γραμμῶν πρὸς καθορισμὸν τῆς θέσεως ἐκάστου ὀρθοστάτου καὶ ἐκάστου λίθου τοῦ τοιχοβάτου.

Ὡσαύτως παρατηρήθη ὅτι τῶν Ἴωνικῶν κιόνων, τῶν βασταζόντων ποτὲ τὴν ὄροφὴν, ἡ βᾶσις ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς μόνον σπείρας καὶ μιᾶς ἀποθέσεως, πατεῖ δὲ ἐπὶ ἰδίου βατῆρος ἢ πλίνθου. Καὶ ἄλλας δὲ πολλὰς λεπτομερείας ἀρχιτεκτονικὰς ἀναγράφει ὁ κ. Ὀρλάνδος συμφωνούσας πρὸς τὴν χρονικὴν περίοδον, εἰς τὴν ὁποίαν τίθεται τὸ βουλευτήριον τῆς Σικυῶνος ἦτοι εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον, τετραγώνου σχήματος ἔχοντος πλευρὰν 2^μ,80, εὐρέθη παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς ἀκροπόλεως, διατηρεῖται δὲ ἄρτιον.

Ἐν τῷ κέντρῳ τὸ ψηφιδωτὸν ἔχει ῥόδακα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκφύονται ἀκτινοειδῶς ὀκτὼ ἐλικοειδεῖς πλοχοὶ διακλαδούμενοι καὶ καταλήγοντες εἰς ἀνθέμια καὶ φύλλα, τῶν ὁποίων οἱ συνδυασμοὶ πληροῦσι τὸ ὅλον πεδίον. Τὰ κοσμήματα ἀποτελοῦνται ἐκ φαιοχρῶν ποταμίων ψηφίδων καὶ ἐλαχίστων ἐρυθρῶν, τὸ δὲ ἔδαφος πληροῦται διὰ λευκῶν ψηφίδων. Ἡ χάρις τῆς συνθέσεως καὶ ἡ ἀκριβεία τῆς ἐκτελέσεως ἀνακαλοῦσι τὴν διακόσμησιν Ἀττικῶν ἀγγείων μετὰ τοιούτων ἀνθεματῶν θεμάτων, παρέχουσι δὲ καὶ τὸ στήριγμα τῆς χρονολογήσεως τοῦ ψηφιδωτοῦ εἰς τοὺς περὶ τὸ 400 π. Χ. χρόνους.

6. Διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Εὐστ. Στίκα ἐγένετο περιορισμένη ἔρευνα ἐν θέσει Τζαμὶ τῆς Σικυωνίας παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ Σικυῶνος εἰς Στύμφαλον. Ἡ ἔρευνα αὕτη προεκλήθη ἐκ τῆς τυχαίας εὐρέσεως χαλκῆς ἐνεπιγράφου πλακῶς καὶ χαλκοῦ ἀναθηματικοῦ τράγου κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον πρότινων ἐτῶν.

Ἡ σκαφή περιορίσθη εἰς ἓν μόνον ἐκ πολλῶν διαφαινομένων κτισμάτων ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἐπιμήκους λόφου ὑπερκειμένου τῆς δημοσίας ὁδοῦ παρὰ τὸ χάνι Κουτρομπῆ. Τὰ τε λείψανα τῶν οἰκοδομημάτων καὶ τὰ ἐγκατεσπαρμένα θραύσματα ἀγγείων μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἐκεῖ ὑπάρξεως ἀρχαίου συνοικισμοῦ.

Τὸ ἀνευρεθὲν οἰκοδόμημα εἶναι τετράγωνον, ἔχον πλευρὰν 9^μ,50. Διασφύζονται δὲ ἐκ τῶν τοίχων αὐτοῦ ἡ εὐθυνηθρία καὶ μία στρῶσις μεγάλων τιτανολίθων τοῦ ἐγγωρίου μέλανος εἴδους, ἐπιμελοῦς ἐργασίας, ἀλλ' ἄνευ συνδέσμων. Ἡ χρονολόγησις τοῦ κτίσματος δύναται, κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα, νὰ στηριχθῆ εἰς τὰ ἀνευρεθέντα τεμάχια ἀγγείων ἐξ ὠχροῦ πηλοῦ καὶ ἄνευ γανώματος, τιθέμενα πιθανῶς εἰς τὸ τέλος τῆς Ἑλληνιστικῆς περιόδου ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς. Προορισμὸς τοῦ κτίσματος εἰκάζεται ὅτι ἦτο νὰ χρησιμεύῃ ὡς πύργος κατοπτέσεως, διότι εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου καὶ δεσπόζει τῆς ὅλης περιοχῆς καὶ ἰδίᾳ τῆς ἀπὸ Σικυῶνος εἰς Στύμφαλον ὁδοῦ.

Ἐκτὸς τῶν εὐτελῶν ἀγγείων εὐρέθη ἐκεῖ καὶ λείψανον λιθίου ἰγδίου.

Ἄλλη τις σκαφή γενομένη νοτίως τοῦ χωρίου Μάτσανι ἀπέδωκε μικρὰν πηλίνην πλάκα, φέρουσαν ἀνάγλυφον παράστασιν Σατύρου καὶ ἔχουσαν ἄνω ὀπὰς ἀναρτήσεως πιθανῶς ἔν τινι ἱερῷ Διονύσου.

Ἐπὶ εὐνοϊκότερας συνθήκας ἢ ἔρευνα αὕτη ἐπαναλαμβανομένη εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἀποδώσῃ σημαντικώτερα εὐρήματα.

7. Παρὰ τὸ χωρίον Βούρβουρα τῆς Κυνοουρίας ὁ Καθηγητὴς κ. Κ. Α. Ρωμαῖος ἐξετέλεσε μικρὰν σκαφικὴν ἔρευναν εἰς ἠρειπωμένον ἐκκλησιδίον, παρὰ τὸ ὁποῖον ὑπόπτευε καὶ τὴν ὑπαρξίν ἀρχαίων λίθων.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπέδωκε μαρμάρινον βωμίσκον φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν « Ἀλέξανδρος καὶ Ἑλπίς εὐχὴν ». Αὐτὸ τὸ ἐκκλησιδίον εἶναι τρίκογχος βασιλική, πιθανῶς τρουλλωτή, μήκους 8^μ,08 καὶ πλάτους 7^μ,56, ἀνήκει δὲ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Ρωμαίου, εἰς τὸν 11^{ον} ἢ 12^{ον} αἰῶνα. Ὅπισθεν τῆς ἀγίας τραπέζης διατηρεῖται ἐπὶ τῆς κόγχης εἰς ἀναβαθμὸς, ἐπιβίωμα συνθρόνου. Τὰ τεμάχια γλυπτῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν εἶναι μετρίως ἐργασίας.

Ἐκτὸς τοῦ ἐκκλησιδίου τούτου ἐβεβαιώθησαν εἰς τὰ πέριξ περὶ τὰ 15 ἄλλα ἐκκλησιδία, διατηροῦντα λείψανα τοιχογραφιῶν, ἐν δὲ τῇ θέσει Ἀσκηταριὸ ἐντὸς σχισμῆς τοῦ βράχου ἀπεκαλύφθησαν καλαὶ τοιχογραφίαι, μετρίως διατηρούμεναι, ἔχουσαι τὰς ἐπιγραφὰς ἅγιος Νί(κ)ων, ἅγιος Ῥωμανὸς καὶ ἅγιος Δημήτριος τοῦ ὁποίου ἢ εἰκῶν ἀναμιμνήσκει, κατὰ τὸν κ. Ρωμαῖον, τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ ψηφιδωτόν.

Πᾶσαι αἱ ἐνδείξεις πείθουσιν ὅτι πρόκειται περὶ ἀξιολόγου μεσαιωνικοῦ χωρίου, ἐν ἧ θέσει κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἔκειτο ἡ Τεγεατικὴ Φυλάκη.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ

διαρρεῦσαν ἐθνικῶς τεταραγμένον ἔτος. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι εὐρύτερον διὰ τὰ ποικίλα ἐμπόδια, ἀλλ' ὑπῆρξεν ἱκανὸν ὡς τεκμήριον ὅτι τὸ ἴδρυμα τοῦτο παρ' ὅλην τὴν ἐθνικὴν ἀνωμαλίαν παραμένει προσηλωμένον εἰς τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν.

Ἐκ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἐξεδόθη ὁ τόμος τῶν Πρακτικῶν διὰ τὸ ἔτος 1940.

Ἡ βιβλιοθήκη ἐπλουτίσθη δι' 122 νέων τόμων προερχομένων ἐξ ἀγορᾶς, ἀνταλλαγῆς καὶ δωρεᾶς, εἶναι δὲ εὐνόητον ὅτι διὰ τὴν παγκόσμιον ταραχὴν καὶ ἡ ἐπαύξεις τῆς βιβλιοθήκης ἡμῶν ὑπέστη τὸν ἐκ ταύτης ἀντίκτυπον.

Ἄλλὰ καὶ γενικώτερον ἡ Ἑταιρεία εὐρίσκεται μετ' ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων τῆς χώρας ἐν δυσχερεῖ ἀγῶνι, ὅπως ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῆς καὶ πρὸς τὴν μεγάλην αὐτῆς ἀποστολήν καὶ πρὸς τοὺς ὀλίγους, ἀλλ' ἀφωσιωμένους αὐτῆς ὑπαλλήλους, λόγῳ τῆς εὐρυτέρας οἰκονομικῆς δυσχερείας τῆς χώρας.

Πρὸ τοιαύτης εὐρισκόμενον καταστάσεως τὸ Συμβούλιον καὶ ἵνα προλάβῃ μείζονας ἀπειλουμένους κινδύνους ἐνόμισεν ὅτι καθήκον εἶχε νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως δι' ἔκτενοῦς ὑπομνήματος εἰς τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἐθνικοῦ λαχείου ἀπορρέοντα δικαιώματα τῆς Ἑταιρείας. Τὸ Συμβούλιον εἶναι εὐτυχὲς ἀνακοινοῦν σήμερον ὅτι, συνηγοροῦντος καὶ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον τιμῶν τὴν ὑπερεκατονταετῆ δραῖσιν τοῦ Ἰδρύματος καὶ ἀναγνωρίζον ὅτι τὸ ἐκ τῶν προσόδων τοῦ λαχείου ἀποδιδόμενον ἐτησίως εἰς τὴν Ἑταιρείαν ποσὸν τῶν πεντακοσίων χιλιάδων δραχμῶν ἦτο καὶ καθ' ἑαυτὸ κατὰ πολὺ κατώτερον τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἑταιρείας, ὑπὸ δὲ τὰς σήμερον κρατούσας γενικὰς συνθήκας τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ζωῆς ἀνεπαρκέστατον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἑταιρείας, προθυμότητα εἰσηγήθη εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ῥύθμισιν τοῦ

ζητήματος ἐπὶ δικαιότερων βάσεων, ἡ δὲ Κυβέρνησις ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀγομένη διαθέσεως ἀπεφάσισε νὰ ἐκδώσῃ τὸ ὑπ' ἀριθ. 516 Ν. Διάταγμα, δημοσιευθὲν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως τεύχ. Α', ἀριθ. φύλλ. 319 τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου 1941.

Διὰ τοῦ Ν. Δ. τούτου ὁρίζεται ὅτι ἐφεξῆς θὰ ἀποδίδωνται ἑτησίως εἰς τὴν Ἐταιρείαν τὰ 10 ἑκατοστὰ ἐκ τῶν καθαρῶν εἰσπραξέων τῶν Κρατικῶν Λαχειῶν, ἐξαιρετικῶς δὲ κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1941 - 42 θέλει καταβληθῆ ποσὸν οὐχὶ κατώτερον τῶν δύο ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Ἀνακοινοῦντες τοῦτο σήμερον εἰς τὴν Συνέλευσιν καθήκον θεωροῦμεν, ὅπως καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἐκφράσωμεν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας τοῦ Συμβουλίου, διότι διὰ τῆς ὑποσχέσεως τῆς ἀξίσεως τῆς ἑτησίας ἀποδόσεως εἰς τὴν Ἐταιρείαν θὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἔθνικοῦ ἔργου αὐτῆς καὶ θὰ συγκρατήσῃ ἀπὸ σοβαρωτέρου κλονισμοῦ ἴδρυμα, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα καὶ τὸ κῦρος εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένον μετὰ τῆς ὅλης ἑθνικῆς ἀνθρωπιστικῆς ὑποθέσεως.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἀπὸ τῆς ιδρύσεως αὐτῆς ἀποτελεῖ ἄσβεστον ἐστίαν τῆς ἱστορικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἐρεῦνης τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἡ δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1938 ἐορτασθεῖσα ἑκατονταετηρὶς τῶν εὐγενῶν τῆς Ἐταιρείας πνευματικῶν ἀγώνων κατέδειξε τὴν διεθνή ἀναγνώρισιν τῆς εὐστόχου ταύτης καθαρῶς ἐπιστημονικῆς σταδιοδρομίας.

Κατὰ ταῦτα πᾶσα ἠθικὴ καὶ ὕλικὴ ἐνίσχυσις τοῦ ἑθνικοῦ τούτου κέντρου ἀποβαίνει καθήκον παντὸς Ἑλληνοῦ, ὅστις ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἐπιστήμης καθόλου, μάλιστα δὲ ἐν τῇ εὐδodώσει τῆς κατ' ἐξοχὴν ἑθνικῆς ἱστορικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς μελέτης διαβλέπει μετὰ πεποιθήσεως τὴν εὐdodωσιν καὶ τὴν ἀνύψωσιν αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος.

Ἡ Ἑλλάς, ἔχουσα τοιαύτην, οἴαν ἔχει, μοναδικὴν ἱστορίαν, εἶναι χώρα κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὴ, ἡ δὲ ἔρευνα καὶ ἡ μελέτη μεγάλου παρελθόντος δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἑθνικὸν καθήκον, ἀλλ' ἀστείρευτον πηγὴν διδασκαλίας καὶ θεμέλιον ἀκλόνητον τοῦ νεωτέρου

οἰκοδομήματος. Τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα δι' ὅλης τῆς ἱστορικῆς διαδρομῆς αὐτοῦ εἶναι ἐνιαῖον καὶ ἀδιαίρετον ὑπὸ ποικίλας φάσεις καὶ μεταπτώσεις, ἀποτελοῦν ἀδιάσπαστον συνέχειαν παραδόσεως. Ἡ βαρεῖα αὕτη παράδοσις τῆς Ἑλληνικῆς κληρονομίας ἀπαιτεῖ σεβασμὸν καὶ πλουτισμὸν δι' ἀνταξίων ἔργων, δὲν εἶναι δὲ ἡ ἀπόσπασις ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως δι' ἀνοήτων νεωτερισμῶν μέσον πρὸς ἐθνικὴν εὐδοξίαν καὶ δῆθεν χειράφετον αὐτοτέλειαν, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ἢ εἰς τὸ αἰώνιον Ἑλληνικὸν δαιμόνιον καὶ τὰ μεγάλα αὐτοῦ διδάγματα προσήλωσις καὶ ὁ ἐκ πασῶν τῶν Ἑλληνικῶν ἱστορικῶν περιόδων ἀρυσμὸς ὠφελείας καὶ πλούτου ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ, πρὸς δημιουργίαν ἀξίου νέου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ βίου ἐμπνέοντος σεβασμὸν.